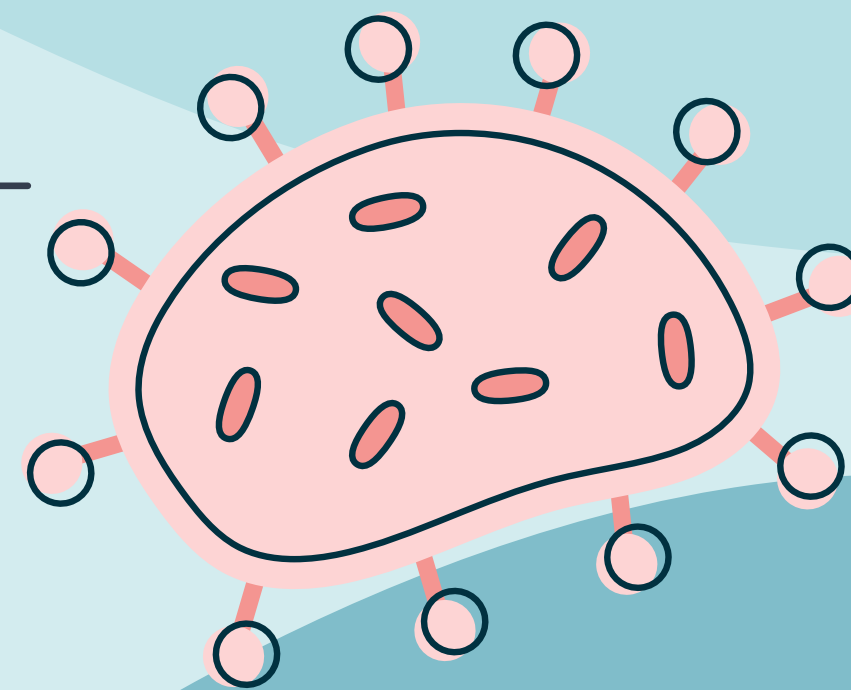

Mae Ellie
yn dysgu
am frechu

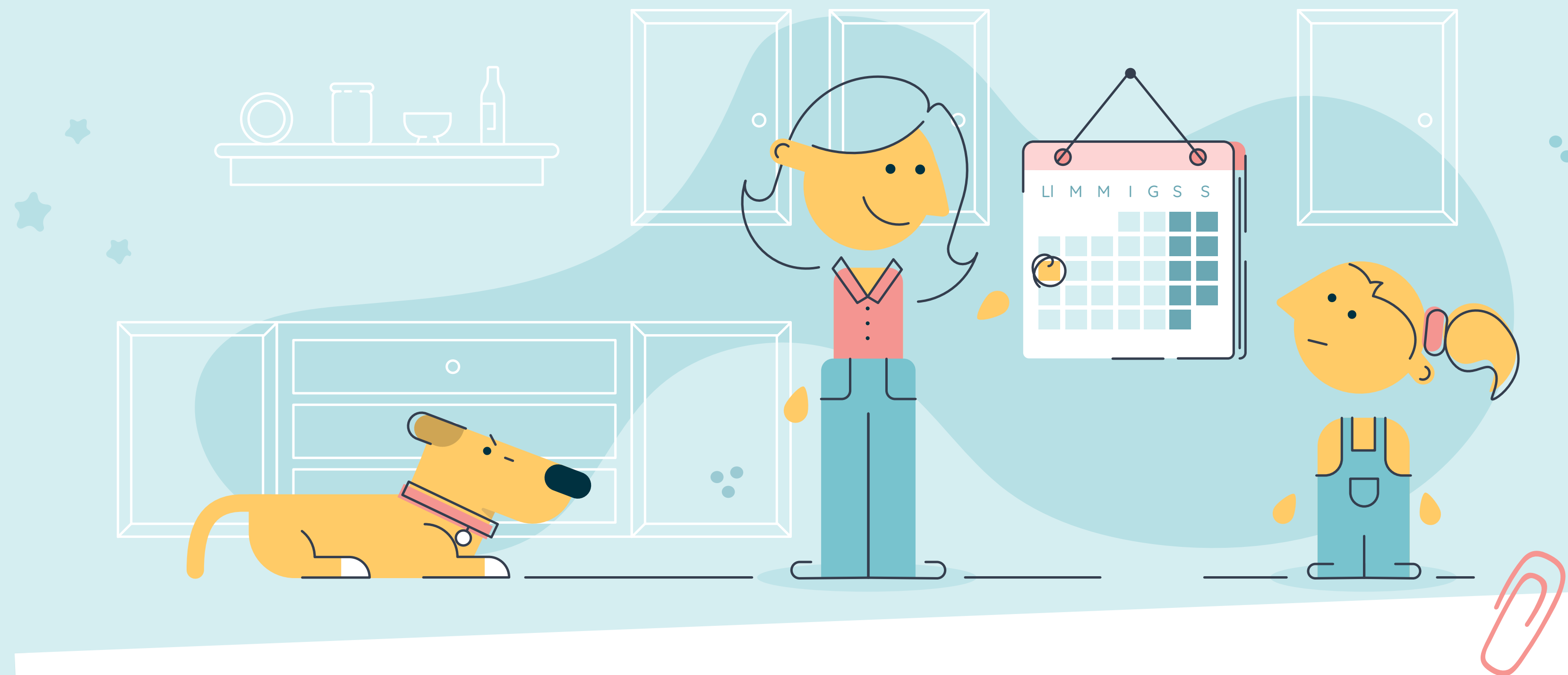

Roedd penwythnosau fel arfer yn brysur i Ellie, gan gynnwys paratoi ar gyfer yr wythnos ysgol i ddod.

Edrychodd Ellie ar galendr y teulu a darllenodd y cofnod ar gyfer dydd Llun: ‘Arsyllfa Frenhinol’.

Roedd Ellie yn meddwl bod hyn yn swno'n gyffrous ond nid oedd yn siŵr ai trip ysgol fyddai hon. Trodd Ellie at ei mam a gofyn: “Ydw i ar drip ysgol ddydd Llun? Oes angen i mi gael unrhyw beth yn barod? Beth yw'r Arsyllfa Frenhinol?”

Gosh, cymaint o gwestiynau - roedd mam Ellie, Susan, yn edrych yn ddryslyd. “Ydych chi’n siŵr eich bod chi’n edrych ar y diwrnod iawn?” gofynnodd hi cyn gwirio’r calendr ei hun. “Ah” parhaodd Susan. “Roeddech chi’n edrych ar y diwrnod anghywir Ellie. Heddiw yw’r

degfed. Dydd Llun yw diwrnod brechu.”

Tro Ellie oedd hi nawr i edrych yn ddryslyd. “O iawn” atebodd Ellie. “Oes angen i mi gael unrhyw beth yn barod ar gyfer hynny yn lle?” gofynnodd Ellie.

“Na, dim o gwbl” atebodd mam Ellie. “Rusty sy’n cael brechiad gan y milfeddyg.”

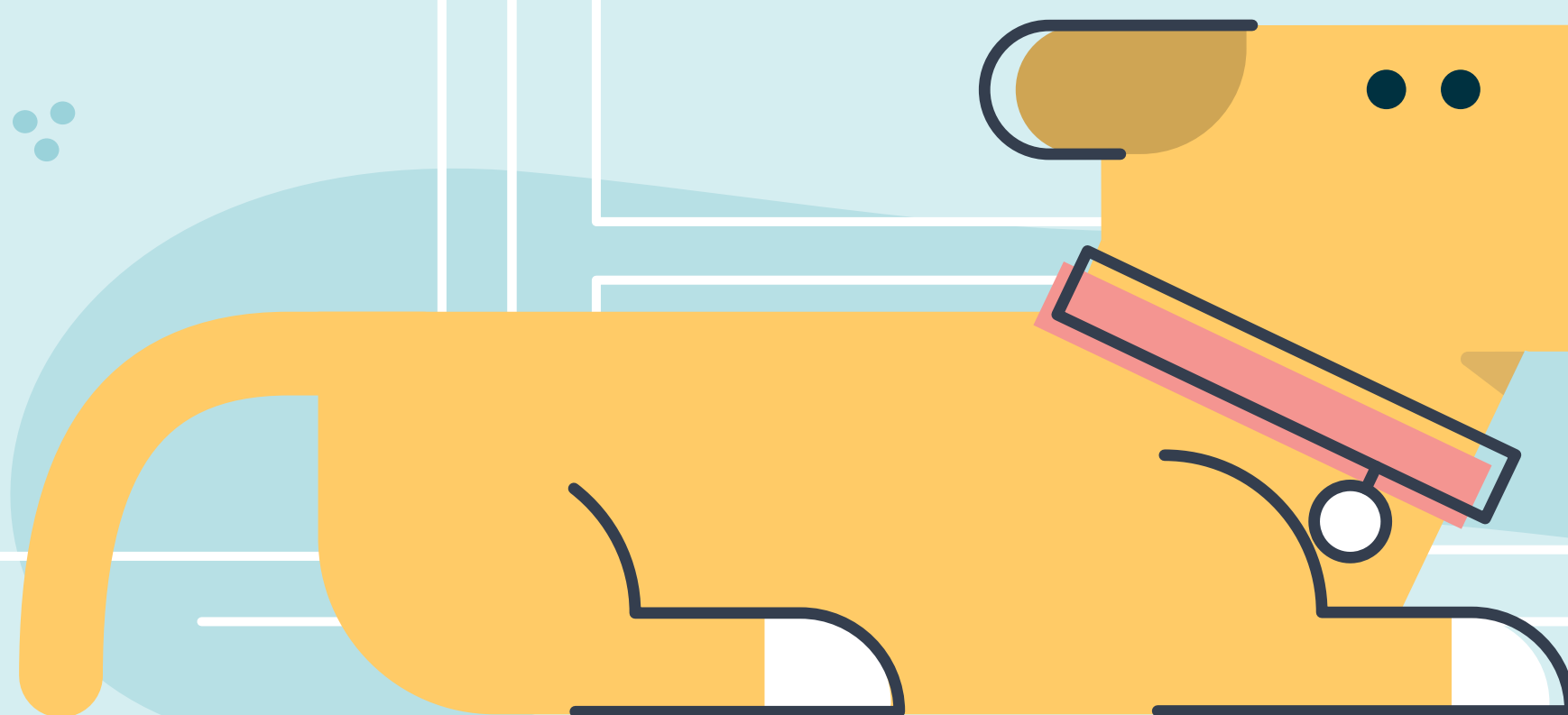
Roedd ci’r teulu, Rusty, wedi ei gyrlio i fyny ar y llawr gan esgus cysgu. Agorodd un llygad a chodi ael pan soniwyd am ei enw.

O! Ydy Rusty yn sâl?” gofynnodd Ellie.

“Na, mae’n ffit ac yn iach” meddai Susan. “Ac mae eich llystad a minnau eisiau iddo aros felly. Dyna pam ei fod wedi archebu lle ar gyfer brechiad. Mae Rusty yn cael yr un brechiadau bob blwyddyn.”

Agorodd Rusty ei lygad arall, a gollyngodd ochenaid anghymeradwy!

SIGH!

Brech-iad

“O!” Nid oedd Ellie wedi sylweddoli bod gan Rusty frechiadau blynyddol. Roedd Ellie eisiau gwybod mwy: “Brech... brech...” Roedd Ellie’n cael trafferth dweud y gair ‘brechiad’, felly bu Ellie a’i mam yn ei ymarfer gyda’i gilydd ychydig o weithiau. Ceisiodd Ellie ddweud y gair brechiad heb gymorth a llwyddodd i’w reoli: “brechiad, brechiad, brechiad” meddai Ellie yn fuddugoliaethus - roedd hi’n falch ei bod wedi dysgu a meistrolï gair newydd heddiw, ond roedd hi dal eisiau gwybod beth oedd yn ei olygu.

“Felly a yw’r peth brechu hwn ar gyfer cŵn yn unig, neu a yw anifeiliaid anwes eraill yn ei gael hefyd?” gofynnodd Ellie.

“Yn sicr nid yw ar gyfer cŵn yn unig” atebodd Susan. “Mae yna frechiadau ar gyfer anifeiliaid anwes ac anifeiliaid eraill. Mae yna hefyd wahanol frechiadau sy’n helpu i amddiffyn pobl rhag clefydau penodol fel y gallant osgoi’r angen am ofal meddygol. Mae brechiadau hefyd yn helpu i atal rhai heintiau rhag lledaenu.”

Roedd Ellie dal yn chwilfrydig.

“Ydw i wedi cael brechiad?” gofynnodd Ellie.

“Ie cariad, rydych chi wedi cael ychydig o frechiadau ond byddech chi wedi bod yn rhy ifanc i gofio.”

Roedd Ellie wedi synnu unwaith eto:
“Na ddwi ddim yn cofio. Allwch chi ddweud mwy wrthyf?”

“Pam na wnawn ni eistedd i lawr gyda rhywfaint o laeth a ffrwythau a gallaf esbonio mwy, wedi’r cyfan, nid dim ond chi yn y teulu hwn sydd wedi cael eich brechu rhag afiechydon.”

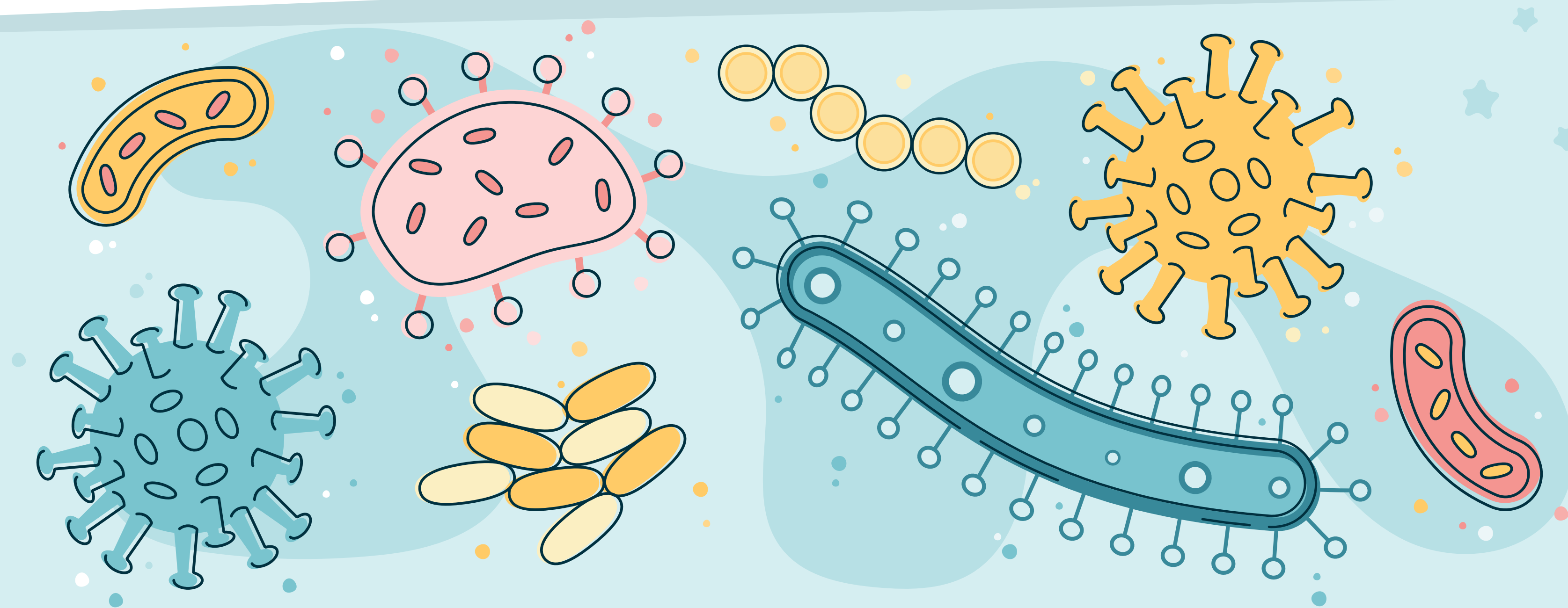

Bum munud yn ddiweddarach, roedd Susan wedi gweini llaeth a ffrwythau wrth fwrdd y gegin, a daeth Mags, hoff dedi Ellie, i ymuno â nhw – er bod Mags wedi bod yn gobeithio am fisgedi gyda'r llaeth!

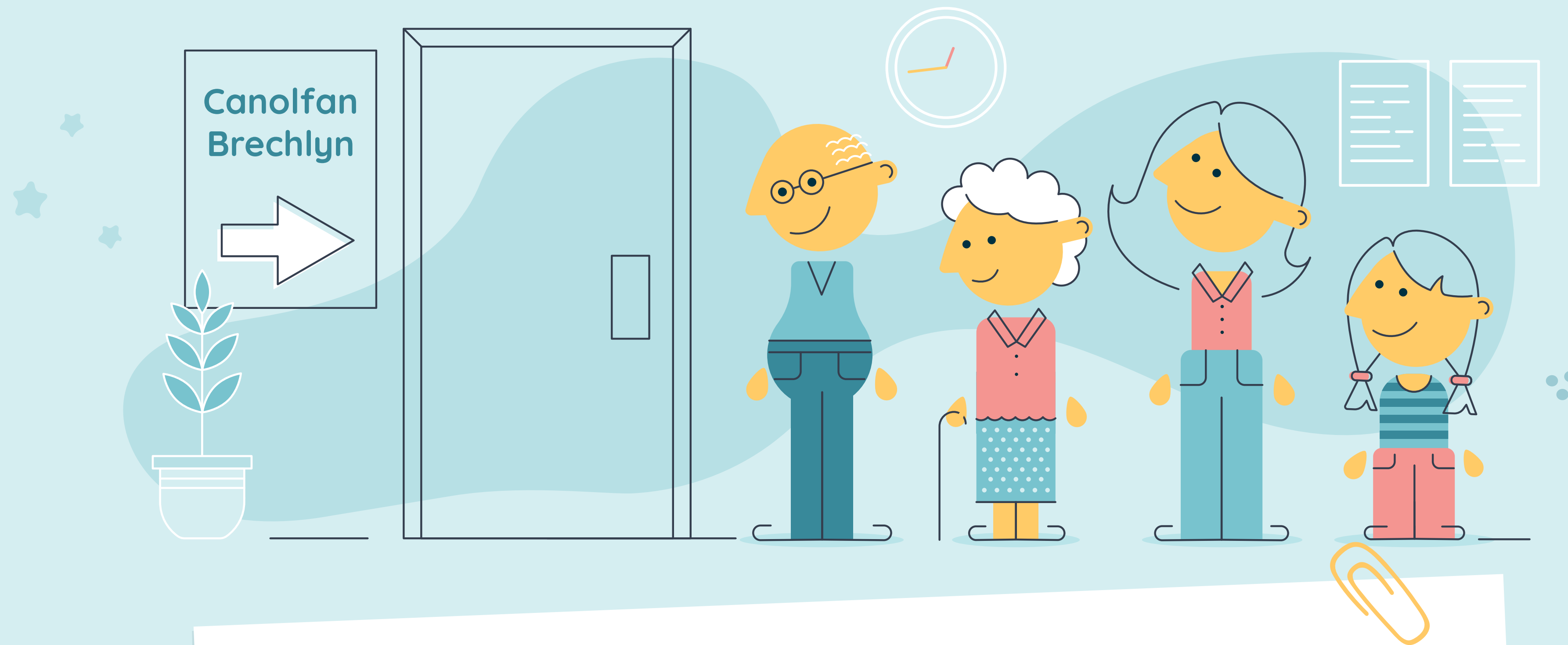
Dechreuodd Susan siarad ag Ellie am frechu: “Fe gymerais i chi gael eich brechu yn erbyn...” Oedodd Susan i gyfrif ar ei bysedd wrth iddi restru'r brechiadau yn ei phen.

“Ie, roedd yn ddeuddeg afiechyd gwahanol i gyd gan gynnwys y frech goch, difftheria, clwy'r pennau, tetanws, polio, y pas, rotafirws a llid yr ymennydd B.”

“Waw, am lawer! Sut ydych chi'n cofio'r holl enwau rhyfedd yna?” gofynnodd Ellie.

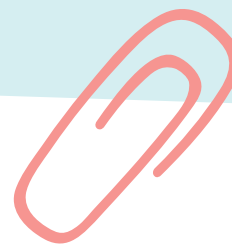

“Wel, pan gawsoch eich geni, darllenais lawer o wybodaeth am y clefydau hynny a pha mor sâl y gallant wneud plant. Roeddwn yn sicr yn falch o ddarganfod bod brechlyn ar gyfer pob un o’r clefydau hynny” atebodd Susan.

Yna atgoffodd Ellie ei mam ei bod wedi sôn bod aelodau eraill o’r teulu wedi cael brechiadau hefyd.

“Mae hynny’n iawn” meddai Susan. “Cefais frechiadau pan oeddwn yn feichiog gyda chi. Cafodd Manchi frechiad y llynedd a dwi’n meddwl bod Poppa a Nanny Cooper wedi cael brechiadau ar gyfer y fflw a’r eryr yn ddiweddar.”

“Dyna lawer o bobl yn cael llawer o frechiadau” meddai Ellie.

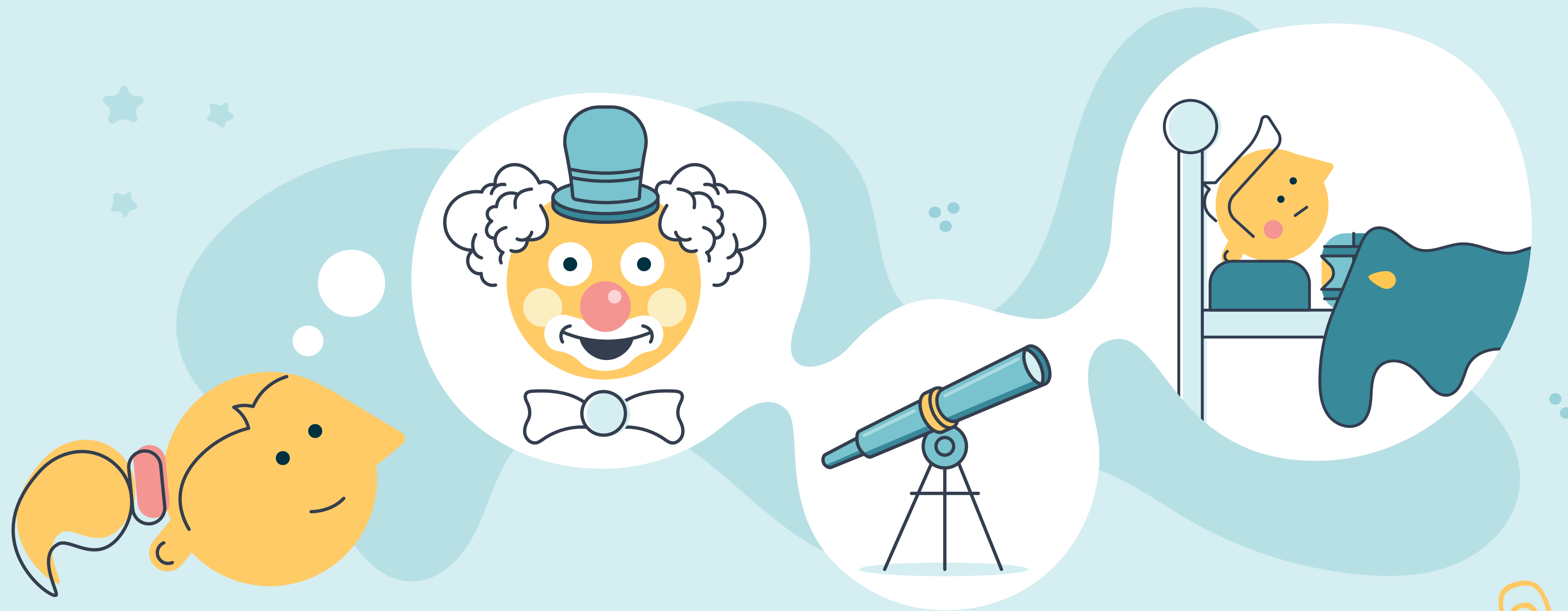

Cytunodd Susan ac aeth ymlaen i ddweud wrth Ellie ei bod yn cofio darllen mewn un daflen fod brechu wedi achub mwy o fywydau ac atal afiechydon mwy difrifol nag unrhyw gynnydd mewn hanes meddygol diweddar.

Gofynnodd Ellie am ail wydraid o laeth ac yna gofynnodd sut mae brechiadau'n gweithio.

“Bydd brechlyn ar gyfer clefyd penodol yn helpu system imiwnedd eich corff i baratoi i adnabod y clefyd hwnnw os daw ar ei draws eto yn y dyfodol. Yna gall eich corff frwydro yn erbyn y clefyd hwnnw fel nad ydych chi'n mynd yn sâl.” Oedodd Susan i orffen ei phaned.

“Ydych chi’n cofio bod Pat yn eich dosbarth yn sâl iawn y llynedd?”
Gofynnodd Susan i Ellie.

Meddyliodd Ellie am Bat.
Roedd Ellie yn cofio parti pen-
blwydd Pat gyda’r clown hwnnw
perfformio triciau hud.

Gallai Ellie gofio hefyd yr amser
y daeth Pat â thelesgop bach
i’r ysgol ar gyfer eu gwern
wyddoniaeth. Fodd bynnag, ni
allai Ellie gofio bod Pat i ffwrdd
o’r ysgol, yn sâl.

“Cafodd Pat yn eich dosbarth
y frech goch y llynedd. Mae’n
glefyd heintus iawn. Roedd Pat
yn sâl iawn ag ef – yn pesychu,
yn tisian a dywedodd ei fam
wrthyf fod ganddo dwymyn
uchel a brech flotiog gas hefyd.”

“Onid oedd y brechiad yn gweithio yn Bat?” gofynnodd Ellie, mwyaf pryderus.

“Dywedodd mam Pat wrthai fod hi a thad Pat wedi bod yn symud tŷ pan oedd Pat yn fach iawn ac yn anffodus, roedden nhw wedi anghofio sicrhau bod Pat yn cael ei frechiadau i gyd ar yr amser iawn” atebodd Susan.

“Yn y diwedd, roedd Pat yn eithaf ffodus oherwydd gall plant dioddef cymhlethdodau o gael y frech goch fel dallineb, trawiadau a llid yr ymennydd. Mae rhai plant tlawd hyd yn oed wedi marw ohono. Os nad ydych wedi cael eich brechu, nid ydych wedi'ch diogelu. Dyna pam y gwnes i'n siŵr eich bod chi wedi cael y brechlyn, ac ail ddos o honni.

Mae'n bwysig gwneud yn siŵr eich bod wedi cael y brechiadau cywir ar yr adeg gywir, ac mae'n bwysig cael y boblogaeth gyfan i gael eu brechu er mwyn cael imiwnedd y fuches.

Yna roedd gan Ellie fwy o gwestiynau eto i'w mam am rai o'r geiriau nad oedd hi wedi dod ar eu traws o'r blaen, fel trawiadau, llid yr ymennydd ac imiwedd y fuches.

Ar ôl deng munud arall o sgwrsio wrth fwrdd y gegin, roedd Ellie wedi penderfynu beth oedd hi'n

mynd i'w wneud gwneud nesaf, sef mynd i chwilio yn y bocs gwisgo i fyny. Taflodd Ellie y wisg môr-leidr. Allan nesaf daeth gwisg y fuwch goch gota ond nid dyna beth roedd Ellie eisiau chwaith. Yna daeth Ellie o hyd i'r hyn roedd hi'n chwilio amdano ac o fewn munud, roedd hi wedi gwisgo fel nyrs.

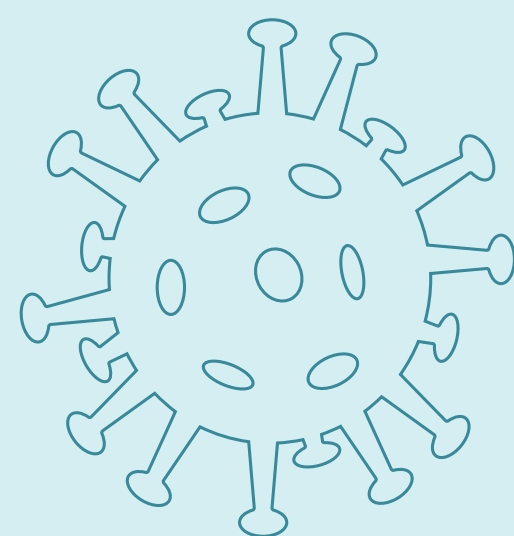
Dyweddod Ellie wrth ei theganau meddal i ffurfio ciw taclus.

Yn naturiol, roedd Mags ar flaen y ciw yn pendroni beth fyddai Ellie yn ei wneud nesaf. Yna dywedodd Ellie wrth y ciw o deganau meddal amyneddgar ei bod hi wedi penderfynu ei bod yn bwysig ei bod yn brechu pob un ohonynt yn eu tro, gan ddechrau gyda Mags. Roedd yr holl deganau meddal yn hapus i gael eu brechiadau gan y nyrs Ellie, er nad oedd neb wedi cael gwybod pa afiechydon yr oeddent yn cael eu brechu yn eu herbyn!

Am fwy o straeon am Ellie,
ei theulu, ei ffrindiau a'i thedis,
yn ogystal ag adnoddau
addysgu cysylltiedig, ewch i:
www.abpischools.org.uk

Cynlluniwyd gan tothepoint   Stori gan Thomas Andrews
Gwyddonydd ac addysgwr

